

Зважаючи на результати вищезазначених досліджень, застосування принципів догляду з фокусом на особистість мають позитивний вплив на якість послуги, і їх імплементація через комунікаційні навички має бути складовою підготовки працівників до здійснення догляду за людьми, що живуть з деменцією.

Список використаних джерел:

1. Booth, S., Zizzo, G., Robertson, J., & Goodwin Smith, I. (2018). Positive Interactive Engagement (PIE): A pilot qualitative case study evaluation of a person-centred dementia care programme based on Montessori principles. *Dementia*, 1471301218792144.
2. Edwards, M. (2016). *Dawn Brooker and Isabelle Latham, Person-Centred Dementia Care: Making Services Better with the VIPS Framework*, 2nd edn. London: Jessica Kingsley, 224
3. Passalacqua, S. A., & Harwood, J. (2012). VIPS communication skills training for paraprofessional dementia caregivers: an intervention to increase person-centered dementia care. *Clinical Gerontologist*, 35(5), 425-445.
4. Wang, J., Wu, B., Bowers, B. J., Lepore, M. J., Ding, D., McConnell, E. S., & Corazzini, K. N. (2019). *Person-centered dementia care in China: A bilingual literature review. Gerontology and Geriatric Medicine*, 5, 2333721419844349.
5. Про затвердження Державного стандарту догляду вдома. № 760 розд. VII ст. 7.1. – 7.4. (2013). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1990-13>

Кабаченко Н.В., канд. філос. наук, доцент,
кафедра Школа соціальної роботи,
Національний університет «Києво-Могилянська Академія»
kabachenko@ukma.edu.ua

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДАХ

Одним із актуальних напрямів сучасної політики України є соціальне забезпечення та підтримка осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах. Надання соціальних послуг таким людям, захист їх прав та законних інтересів є важливим для реалізації цієї політики. Разом з тим, в умовах децентралізації влади об'єднана територіальна громада уповноважена організувати та забезпечити надання соціальних послуг населенню, що проживає у громаді, як того вимагає Закон України «Про соціальні послуги» (2019). Надання соціальних послуг залежить від можливостей наявної мережі установ та закладів комунальної власності, що надають соціальні послуги, але брак ресурсів призводить до неможливості повністю задовольняти потреби осіб, які проживають в об'єднаній територіальній громаді.

На практиці переважна більшість ОТГ не має ні необхідних структур, ні ресурсів (як фінансових, так і людських), ні досвіду розвитку соціальних послуг. Очевидно, що першими кроками в процесі створення та надання соціальних послуг на рівні громади має бути

забезпечення організаційних передумов. Вони, насамперед, передбачають призначення відповідального працівника у структурі виконавчого органу (фахівця із соціальної роботи) чи утворення відповідного підрозділу (відділу чи сектору), уповноваженого займатися подібними питаннями та планувати розвиток соціальних послуг на рівні ОТГ. Але, наприклад, лише в одній ОТГ з 17, які вивчалися в Тернопільській області, є фахівець із профільною освітою, і у восьми ОТГ є структурний підрозділ, уповноважений займатися питаннями соціального забезпечення та надання соціальних послуг населенню. Так чи інакше, громадам потрібно розвивати соціальні послуги, і процес їх планування має розпочинатися з виявлення тих осіб, кому потрібні соціальні послуги, та оцінки їхніх потреб.

Документами, що регламентують процедуру оцінки потреб населення у соціальних послугах, є Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 20 січня 2014 року № 28 (Порядок, 2014) та Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах, затверджені наказом Міністерства соціальної політики України від 15.10.2013 № 648 (Методичні рекомендації, 2013). Але реальні можливості використання процедур оцінки потреб у соціальних послугах, рекомендованих у вищезазначених нормативних актах, є дуже обмеженими як з огляду на брак кваліфікованих працівників в ОТГ, так і з огляду на організаційні складнощі, а також зміну системи та структуру збору й збереження статистичних даних.

Тому актуальним для ОТГ є застосування спрощеної методології оцінки потреб у соціальних послугах, яка була б доступна об'єднаним територіальним громадам, зважаючи на зазначені вище обмеження. Такою методологією, яка широко застосовується в плануванні розвитку громади, є оцінка її потреб (community needs assessment). Вона є досить доступною та орієнтованою на обмежені ресурси. Окрім того, її використання, на відміну від інших наявних методологій, дозволяє залучити до процесу оцінки потреб самих членів громади, надає їм повноваження щодо участі в усіх етапах проведення оцінки, включаючи збір даних та їх інтерпретацію, визначення пріоритетів та ресурсів, а також розробку стратегій, спрямованих на задоволення виявлених потреб. Найважливішим, на нашу думку, у застосуванні цієї методології є те, що в умовах обмежених ресурсів члени громади (і її керівництво) приймають обґрунтоване рішення про те, які саме послуги та для яких вразливих груп населення громади є пріоритетними на найближчий період.

Разом з тим, використовуючи цю методологію, ОТГ повинні враховувати ряд труднощів, які можуть виникнути при її застосуванні. В першу чергу, йдеться про те, що члени робочої групи, яка проводить дослідження, повинні бути обізнані із різними методами збору

даних, зокрема таких, як структуроване опитування, інтерв'ю, фокус-група, картування, SWOT-аналіз тощо, а також вміти обробляти та аналізувати отримані дані, готувати звіт за результатами дослідження тощо. Також важливим є те, що на відміну від інших проблем, які прийнято вивчати, застосовуючи методологію оцінка потреб громади, учасники дослідження мають бути обізнані з тим, що таке соціальні послуги. Але результати досліджень свідчать про те, що навіть ті фахівці ОТГ, які уповноважені займатися соціальним забезпеченням, не завжди обізнані щодо переліку та змісту соціальних послуг. Що стосується пересічних членів громади, то більшість з них не розрізняють адміністративні та соціальні послуги.

У випадку, коли до оцінки потреб громади залучені соціологи, намагаючись вирішити проблему недостатньої обізнаності респондентів щодо соціальних послуг, вони можуть наводити повний перелік базових соціальних послуг, пропонуючи респондентам вказати, яких саме із названих послуг потребує громада. Цей підхід лише частково вирішує проблему, оскільки такі послуги як соціальна інтеграція та реінтеграція, соціальна адаптація, супровід під час інклюзивного навчання, посередництво (медіація) також є не зовсім зрозумілими населенню, і, як показують проведені дослідження, потребу в них визначає незначна кількість опитаних осіб. Натомість, потреба у таких послугах як консультування, інформування, натуральна допомога традиційно є високою, оскільки зміст цих понять є респондентам більш зрозумілим (Оцінка існуючих моделей, 2017; Звіт за результатами оцінки, 2017).

Також складнощі можуть виникати із визначенням пріоритетів щодо послуг та вразливих груп населення, яким ці послуги необхідно надавати, зокрема йдеться про застосування відповідних інструментів.

Незважаючи на зазначені обмеження, методологія оцінки потреб в громаді є дуже цінним інструментом, основна перевага якого полягає у тому, що він орієнтований на прийняття політичних рішень, розробку стратегії розвитку соціальних послуг та планування бюджету. Він також частково дозволяє уникнути підходу, коли при прийнятті рішень, в першу чергу, орієнтуються на чисельність тієї чи іншої вразливої групи. Тому застосування цієї методики обов'язково повинне поєднуватися із індивідуальною оцінкою потреб, яку здійснюють соціальні працівники. Оскільки, наприклад, той факт, що в одній ОТГ 60 учасників АТО, а в іншій – 15, зовсім не свідчить про те, що потреба в послугах для цієї групи є пріоритетною для першої ОТГ. За результатами індивідуальної оцінки може виявитися, що в першій ОТГ послуги необхідні 10 особам, а в іншій – 12 особам.

Тому сьогодні вкрай актуальним є навчання фахівців соціальної роботи, соціальних працівників проводити оцінку потреб. Важливість цієї діяльності, окрім розглянутих чинників, посилюється і тим, що наявна система збору статистичних даних переживає кризу. Якщо раніше, наприклад, дані про чисельність людей з алкогольною чи наркотичною

залежністю надавали відповідні медичні заклади, то сьогодні із 17 ОТГ лікар-нарколог є лише в двох. Відповідно, перед соціальними працівниками виникає питання - як визначити кількість осіб, які мають, наприклад, алкогольну залежність. Схожа ситуація стосується також осіб з психічними розладами. Це означає, що соціальних працівників необхідно не лише навчати, а й забезпечити відповідними інструментами, за допомогою яких вони могли б проводити оцінку, оскільки наявні методичні рекомендації базувалися на даних, які збиралися відповідними структурами ще до початку децентралізації.

Таким чином, виконання ОТГ делегованих державою повноважень щодо надання соціальних послуг населенню та розвитку соціальної роботи на рівні громади знаходиться лише на початковому етапі і вимагає створення відповідних структур, забезпечення їх кваліфікованим персоналом, навчання наявного персоналу та проведення оцінки потреб як в окремих старостатах, так і в ОТГ, оскільки лише за цих умов можна буде ефективно планувати та розвивати соціальну роботу в громадах.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про соціальні послуги» (від 17 січня 2019 року № 2671-VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 02.02.2020)
2. Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах. Наказ Міністерства соціальної політики України від 20 січня 2014 року № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-14> (дата звернення: 02.02.2020)
3. Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах. Наказ Міністерства соціальної політики України від 15.10.2013 № 648. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0253-14> (дата звернення: 02.02.2020)
4. Оцінка існуючих моделей та практик соціальної роботи та соціальних послуг на рівні громади (2017) URL: <http://www.p4ec.org.ua/upload/education/library/1512630861.pdf> (дата звернення: 02.02.2020)
5. Звіт за результатами оцінки потреб Чмирівської об'єднаної територіальної громади Луганської області. (2017) URL: <https://chmyrivska-gromada.gov.ua/ocinka-potreb-chmyrivskoi-ob%E2%80%99ednanoi-teritorialnoi-gromadi-luganskoi-oblasti-09-07-56-11-12-2017/> (дата звернення: 02.02.2020)

Кріжик К.С., студентка БП-4
кафедри Школа соціальної роботи,
факультету соціальних наук та соціальних технологій,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
k.krizhik@gmail.com
Науковий керівник: **Гусак Н.С.**, канд. соціол. наук, доцент,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
gusakny@ukma.edu.ua